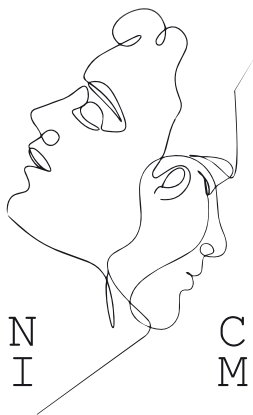

Libris .RO

Respect pentru oameni și cărți

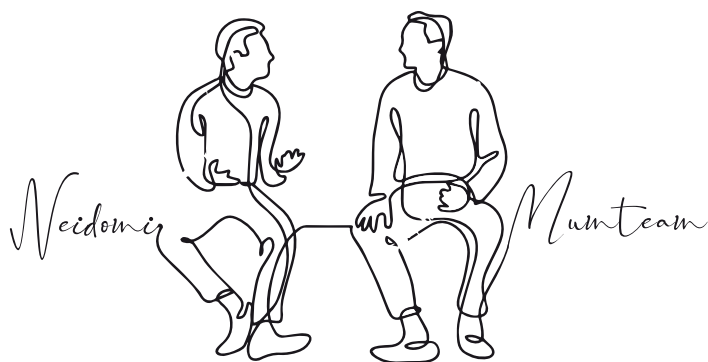
COSMIN
NEIDONI

CRISTIAN
MUNTEAN

Ca o zi de duminică

DIALOG
EPISTOLAR

Libris
EDITORIAL
BRAȘOV • 2020

C.N. Prieten drag, mă raportează la tine cu multă admirație! Mărturisesc cu onestitate că nu faptul în sine de a fi preot îmi declanșează resortul acestei admirații, ci firescul și naturalitatea ta, modul tău profund uman de a fi în proximitatea oamenilor! Nu știu cum percep alții, însă eu ori de câte ori mă situez în aria radiantă a prezenței tale devin mai confortabil în relația cu mine însumi! Mă gândeam că intrând cu tine în acest dialog, pe care mi-l doresc ca pe o zi de Duminică, voi ieși puțin mai edificat, iar dacă edificarea nu este cuvântul potrivit, cunoscându-ți modestia, cu siguranță voi putea spune că mă voi fi bucurat de o benefică stare de spirit, cea pe care o invocă Noica în jurnalul său filosofic, atunci

când scria că într-o școală adevărată nu lecția este importantă, ci starea pe care o declanșează!

Nu am scris cele de mai sus pentru a obliga o reciprocitate, ci doar pentru a defini cadrul discuției noastre. Știind, de la Socrate și Platon încoace, că modul optim de desfășurare a gândirii de tip filosofic este dialogul, mă voi comporta maieutic! Permite-mi, așadar, dragă prietene, să încep dialogul nostru epistolar cu o primă întrebare.

Unul dintre cele mai frumoase îndemnuri hristice regăsite în Evanghелиi este „Să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși” (Matei, 22.39). Ce înseamnă să îți iubești aproapele ca pe tine însuși? Vorbind în termenii realismului social postmodern nu este oare un asemenea îndemn o utopie? Minimalismul etic – ghidat de principiul politeții elementare – pare a fi mult mai ușor de pus în aplicare! Cine este, din perspectiva nobilă a acestui îndemn, aproapele meu? Este vorba aici de o proximitate de tip sangvin, familia, sau orice om în virtutea faptului că este o reflectare a chipului lui Dumnezeu, trebuie subsumat semantic noțiunii de „aproape”?

C.M. *Dragă Cosmin, sunt încântat de posibilitatea dialogului cu tine. Sentimentul de admirație este reciproc și nu e constrâns de necesitatea unor cuvinte de conjunctură, ci e îmbrățișat de felul în care te raportezi la lume, la oameni și, nu în ultimul rând, la mine. Îi sunt recunoscător lui Dumnezeu pentru întâlnirea cu tine și îi mulțumesc lui Laurențiu-Ciprian Tudor care m-a convins, la un moment dat, să-ți citesc cartea „Regatul celor mai frumoase depărtări” și să particip la lansarea ei de la Brașov. Atunci am avut senzația că te cunosc de o veșnicie, iar felul tău filocalic de a privi lumea m-a cucerit pe deplin. Cât despre întrebarea ta... dacă admitem că omul/creștinul este chemat să participe la umanitatea îndumnezeită a lui Hristos și să ia parte la îndumnezeirea ei (Theosis), aceasta nu se poate face fără „exercițiul” iubirii aproapei. Observ că după două mii de ani „cadrele” realismului social postmodern nu sunt diferite prea mult față de vremea Mântuitorului. Aceași întrebare fusese pusă Mântuitorului de către un învățător de lege (deci un cunoscător), iar Domnul i-a răspuns printr-o pildă (a samariteanului milostiv), lăsându-l să aleagă dintre cele trei exemple/personaje puse în discuție (Ev. Luca 10,36). Cred că aproapele este o chestiune de alegere și arată în primul rând*

mărinimia celui care alege. Potrivit învățăturii lui Hristos nu poți alege în funcție de gen, rasă, religie sau neam. Îl asumi pe celălalt ca și chip al lui Dumnezeu. Are Nae Ionescu în cursul său de metafizică (1928-1929) o pledoarie excepțională despre ce înseamnă iubește pe aproapele tău. Ar merita recitată! El spune că atunci când iubirea către aproapele este condiționată de iubirea de sine, atunci recomandarea de iubire a aproapelui începe să fie subiectivă. A face bine aproapelui tău devine un mijloc terapeutic care duce de la afirmarea lipsei de iubire către sine la dezinteresarea de tine însuși. Acest fapt a devenit în general utopic pentru societatea modernă care se axează mai mult pe un tip de individualism/egocentrism exagerat. Cu cât te iubești mai mult pe tine, cu atât, în chip natural, faci mai puțin bine. A iubi pe aproapele tău ca pe tine însuși înseamnă a alege un mod profilactic de a scăpa de tine însuși, de a nu mai fi sclavul poftelor tale, a ambițiilor tale, al pretențiilor tale etc. Să recunoaștem, Cosmin, că este dificil să conturăm un astfel de profil omului contemporan.

C.N. Omul educat și bun exercită asupra mea o atracție de natură hipnotică. De un timp încoace admir mai mult bunătatea decât inteligența, deși ambele sunt ingredientele vitale ale unui om bine așezat în zarea propriului demers de viață. Cehov, într-o scrisoare adresată fratelui său Nikolai, în 1886, sintetizează însușirile omului educat, spunând între altele că onestitatea, altruismul, amabilitatea și discreția reprezintă axa definitorie a educației. Nu pun la îndoială așa ceva, însă eu cred că a fi educat nu presupune în mod limitativ doar o bună relaționare cu cei din jur. Educația, așa cum o înțeleg eu, aduce cu sine marele avantaj al coerenței interioare și al capacității de a articula un Weltanschauung, altfel spus de a crea consonanțe între tine și misterele lumii. Ce este pentru tine un om educat? Care este diferența între a fi bine informat și a fi educat? Care este zăbava omului care se educă pe sine? Ce face el?

Ajută-mă să înțeleg. Am speranța că voi putea, cine știe când, să întorc toate binefacerile pe care tu, cu blândețe și modestie, mi le oferi.

C.M. *Dragul meu, am senzația că mă pui în postura unui învățat capabil să răspundă la întrebările lumii. Departă de mine această putere.*

În concepția teologică a fericitului Augustin apare frecvent figura divină a învățătorului lăuntric identificat cu Iisus Hristos. Învățătorul locuiește înăuntrul nostru, spunea fericitul Augustin, în ce avem noi mai adânc din noi înșine, permițând spiritului nostru omenesc să participe la logosul originar în care ființă și Logos se contopesc sinergic. Acest mod de a gândi poziția spiritului uman față de ființă are o finalitate etică: realizarea iluminării, a cunoașterii și a recunoașterii în sinele nostru a lui Iisus Hristos.

Există în Pedagogia contemporană un curent de opinie care se ocupă cu cultivarea interiorității care atestă încă o dată importanța și necesitatea unei paideutici centrate pe dimensiunea spirituală a ființei. Educația ca proces de spiritua-lizare a omului ar sărăci dacă nu s-ar avea în vedere integralitatea dintre materie și spirit.

Omul are o existență multidimensională raportându-se la realitate nu numai prin raționalitate, ci și prin simțire și trăire contemplativă. Existența umană se umple de sens numai

într-un sistem de referință supradimensionat prin implicarea unui „altceva” a unui „dincolo”.

Dimensiunea spirituală constă în a facilita cunoașterea de sine în legătură cu apartenența la Univers – a învăța ceea ce ești, a asculta vocile interioare și a descoperi sensul profund al existenței tale. În acest sens, viața cere să fie prețuită, iar bucuria de a trăi să ne conducă toți pașii.

Dacă în Antichitate educația servea transmiterii cunoștințelor și edificării omului după paradigma unei culturi, modernitatea propune o educare a gândirii după norme care să asigure eficiența. Educația de azi nu mai îmbracă chipul clasic în care ucenicul făcea ucenicie la picioarele maestrului, ci a devenit un act de achiziție de informații/deprinderi, dar mai puțin de modelare a omului într-o paternitate pe care doar teologia nu a evacuat-o până azi.

Inversarea valorilor este cauzată de o antropologie greșită. Nu s-a înțeles că omul e o ființă deopotrivă naturală și supranaturală. Redus la propriile forțe a devenit robul nevoilor și plăcerilor. Umanismul antropocentric nu sfârșește cum s-ar crede printr-o afirmare a omului, ci printr-o negare a lui, pentru că, așa cum afirmă

Berdiaev, „omul fără Dumnezeu încetează să mai fie om”.

Regăsirea omului este poate cea mai importantă sarcină a sistemelor educative în care imaginea omului instruit și educat devine modelul pentru orice persoană matură. Tare mă tem, Cosmin, că nu mai e zăbavă să te educi în sensul clasic al educației. Sunt rari cei care acceptă procesul maieutic al profesorului deși în toate avem nevoie de el. Românul pare că se pricepe la toate. Poate de aici superficialitatea de a crede în maestru. Atunci când vom învăța să trăim sentimentul de admirație față de aproape vom fi cu adevărat educați.

C.N. Îmi place foarte mult acest din urmă gând că a fi educat înseamnă a fi capabil de admirație. Mergând pe firul acestui raționament, îmi place să spun că prin admirație se strecoară în noi, deschizându-se o fantă de lumină, faptul de cultură. Fără admirație, așadar, nu putem fi nici educați și nici cultivați. Admirația nu este un act al rațiunii pure, ci un fel de melanj între inimă și gând. Relația dintre discipol și maestru devine cu puțință grație capacității celui dintâi de a-l admira pe cel din urmă.

Privind din această perspectivă dialogurile lui Platon, dincolo de a fi cel mai veritabil exercițiu de filosofie, sunt, deopotrivă, o desfășurare amfiteatrală a sentimentului de admirație.

Iar acum, pentru a coborî puțin la o altitudine interogativă de câmpie, aș vrea să te întreb ce înseamnă pentru tine fericirea? Ce anume te face fericit? Și, iată, pentru a da un imbold răspunsului tău îmi amintesc gândul lui Teodor Baconschi. Întrebat fiind ce îl face fericit, acesta a răspuns cu franchețe și jovialitate, spunând: „Orice moment în care mașinăria vanității mele și cea a răutății omenești își oprește huruitul!”

C.M. *E greu să ai un singur răspuns la o asemenea întrebare chiar dacă îți trebuie puține lucruri ca să fii fericit după cum spunea Marcus Aurelius. Aveam un coleg, bibliotecar al Seminarului din Cluj, care de câte ori intram să iau o carte mă întreba invariabil: ești fericit? La început am crezut că e doar o glumă, dar mi-am dat seama că era o întrebare esențială pe care nici nu mi-o pusesem până atunci și nici de atunci foarte clar până să mă întrebi tu. Simt că ezit să am un*

răspuns pentru că îmi trec prin cap o grămadă. Cred că la Dostoievski am întâlnit expresia aceasta: fericirea este un episod trecător în marea dramă a durerii. Nu știu dacă mă pot raporta la această idee, dar cred că fericirea este o bucurie simplă. Mă simt fericit când citesc o carte, mă simt fericit când râd cu Mirela și fetele, când am timp să stau cu mine în rugăciune sau meditație, mă simt fericit că mă întâlnesc cu prietenii, mă simt fericit când săvârșesc Sfânta Liturghie și am timp să îmi adun gândurile, mă simt fericit când pot fi de folos... și sunt conștient că este un dar pe care Dumnezeu mi l-a oferit de a fi între ceilalți. Sigur, dacă aș merge pe ideea lui Thales din Milet sau a lui Platon, aș putea vedea fericirea în lucrurile imediate: a fi sănătos nu e puțin lucru, a căuta să ai activitățile tale prin care să-i ajuți pe ceilalți nu e puțin lucru, dar când te educi să ai o relație cu Împărăția lui Dumnezeu, îți dai seama că fericirea ține de un alt tip de înțeles al lumii, care pentru mulți nu mai înseamnă mare lucru azi. Cu adevărat fericit cred că este numai Dumnezeu, ca să îl parafralez pe unul dintre capadocienii cei mai înțelepți, Grigore de Nyssa. El avea într-un tratat „despre fericiri” un cuvânt care spune așa: fericit cu adevărat este Dumnezeu orice am presupune că este El, fericită este viața nepătată, binele negrăit și nein-

țeles, frumusețea nespūsă, mulțumirea prin sine. Fericirea ar fi după el cuprinsul tuturor celor ce se înțeleg prin numirea de bine și din care nu lipsește nimic din cele ce răspund dorinței după bine. Cred că acesta ar fi sensul firesc al fericirii, să pot să fiu util în săvârșirea binelui pentru cel de lângă mine. Chiar dacă pare o definiție de manual cred că scopul pentru care am venit pe lume este de a săvârși binele cu orice condiție și fără încetare. Iată provocarea!

C.N. L-ai citat, chiar la începutul răspunsului tău, pe Dostoievski, iar asta mă trimite la un gând, devenit axiomatic în cultura universală, rostit de prințul Mișkin în capitolul 5 din „Idiotul”: „Frumosul va salva lumea”. Nu cred să fie vreun om cu o minimă apetență culturală care să nu fi auzit/citat cel puțin o dată formula dostoievskiană.

Nu este, oare, acest gând expresia unui optimism excesiv sau o piruetă retorică menită a ne stimula apetențele meditativ-estetice? Eu nu mă îndoiesc de funcția terapeutică a frumosului, dar, onest vorbind, îi văd eficiența modelatoare la scara individului și îmi este greu să admit că umanitatea, cu toate